

Dahilî istihlâk vergisi hakkındaki kanunun İnci maddesinin değiştirilmesi hakkında 1/892 numaralı kanun lâiyhası ve İktisat, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları

T. C.
Başvekâlet
Kararlar müdürlüğü
Sayı 6/571

11-III 1934

B. M. M. Yüksek Reisliğine

1718 sayılı Dahilî istihlâk vergisi hakkındaki kanuna zeylen Maliye Vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 5-III-934 te Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte Yüksek huzurlarına sunulmuştur efendim.

Başvekil
İsmet

1718 numaralı dahilî istihlâk vergisi kanununa müzeyyel kanunu esbabı mucibe lâiyhası

1934 senesi bütçesinin tevazününü temin etmek üzere Hükûmetçe araştırılan varidat membarları arasında en mühimlerinden birisini şekerden alınan dahilî istihlâk vergisine yapılacak zam teşkil etmektedir. Hükûmeti, bu zammın icrasına sevkeden mülâhazat ve esbap aşağıda arz olunmuştur:

Malûm olduğu üzere 1926 senesinden itibaren memleketimizde tesis olunan zirai sanayi şubesinden en mühim bir tanesini şeker sanayii teşkil etmektedir. Gümrük resimlerinin azamî derecede tezyidi ve 601 numaralı kanunda her nevi rüsum ve tekâliften istisnası suretile Hükûmetçe bu sanayie en yüksek bir himaye bahşedilmiş ve şeker fabrikalarının inkişafını temin için hiç bir fedakârlıktan çekinilmemiştir. Bu himaye, feyizli neticelerini vermekte gecikmemiş ve takriben sekiz sene zarfında, dahilî fabrikalardan istihsal olunan şeker miktarı, tedricen yükselmek suretile elyevm ithalât miktarına çıkmış ve hemen de dahilî piyasanın ihtiyacını tatmin edecek miktarı bulmuştur. Aşağıdaki erkam bunu vazihan gösterir:

Seneler	İthalât	Dahilî imalât	Ton hesabı
1926	62 900	—	
1927	61 500	5 000	
1928	63 500	5 200	
1929	68 600	8 050	
1930	63 300	13 130	
1931	44 350	22 600	
1932	29 350	27 550	
1933	10 000	55 000 (takriben)	

Geçen sene Eskişehirde yapılan yeni fabrika dahi faaliyete başladığı gibi, Turhal fabrikasının da önümüzdeki sene içinde faaliyete geçeceği tabiidir. Sanayi umum müdürlüğünden alınan malû-

mata nazaran, fabrikaların normal faaliyetleri ve normal pancar istihsalâtı ile randımanları şöyle ol-
ması lâzımgelmektedir.

Alpullu	:	15 000	Ton
Uşak	:	8 000	»
Eskişehir	:	15 000	»
Turhal	:	15 000	»
Yekûn	:	53 000	

Uşak fabrikası da tesisatını tevsi ettiği cihetle onun da 1934 senesinde (15 000) ton olarak istihsalâtta bulunabileceği anlaşılmıştır.

Bu şerait altında 1934 senesi istihsalâtı 60 000 tona baliğ olacak demektir. Memleket istihlâkâtı takriben (50 000 - 55 000) ton olduğuna göre, fabrikalar, aralarında istihsalât tahdidi yapıp-
dikları takdirde fazlâ istihsale girilmesi çok tabii bir netice olacaktır.

Dahilî istihsalâtın bu suretle tezayüdü ve hemen memleket ihtiyacını tatmin edecek miktara yükselmesi, Hazinece şekerden alınmakta olan gümrük varidatının seneden seneye azalmasını intaç etmiş ve bu miktar 1930 senesinde (17) milyon lirayı müteceviz iken 1931 senesinde (12) milyon liraya, 1932 senesinde (8) milyon liraya tenezzül etmiş olup 1933 senesinde de tahmini ithalât miktarının on bin ton olarak hesabı mümkün olduğuna göre bu sene alınacak varidatın 2 750 000 li-
radan fazla olmaması lâzımgelir. Aynı seneler zarfında dahilde alınan istihlâk resmi miktarları da sırasile (1 050 000), (1 808 000), (2 204 000) liradan ibaret olup 1933 senesinde takribî istihsal miktarı 55000 ton farzolunur ise bu sene de 4 400 000 liraya baliğ olacaktır. Görülüyor ki gümrük varidatının tenakusu karşısında dahilî istihlâk vergisinden elde edilen varidat pek cüzî kalmaktadır. Memleketin bütün şeker ihtiyacı hariçten tedarik olunsaydı gümrük varidatı her sene 15 - 16,5 milyon liradan eksik olmayacaktı. Gerçi dahilî fabrikaların teessüsünden memleket ziraati ve ticaret sahasında mühim istifadeler temin etmiş olmakla bu işi munhasıran malî cepheden mütealea etmek muvafık değilse de Hazinesinin bu sıkışık günlerinde şeker sanayii-
nin himayesi emrinde yapılan fedakârlıklara mukabil, bu membadan Hazinesinin de kaybettiği va-
ridatı az da olsa telâfi etmesi çok muhik ve meşru telâkki edilmek icap eder.

Elyevm alınmakta olan kiloda 8 kuruş dahilî istihlâk vergisine bu mülâhazalara müsteniden yapılan kanun lâyihasile dört kuruş daha zammedilmektedir. Ancak dahilde tesis olunan fabri-
kaların kâffesi aynı derecede inkişaf etmiş olmadıkları ve bazılarının henüz teessüs devresinde buldukları da nazarı dikkate alınarak, bu kabil yeni fabrikaların da istihsalâtı önümüzdeki senelerde göstereceği inkişaf ve faaliyete intizaren daha az resme tâbi tutulmuştur.

Kilo başına yapılan bu zamlar, şeker sanayiini hiç bir suretle haleldar etmeyecek ve satış fiyatlarına zam yapmalarına mahal kalmadan tahammül edilebilecek bir haddedir. Filhakika da-
hilde oktruvanın ilgasile gümrük resmine zammı yüzünden şeker sanayii kiloda 2,5 kuruş mun-
zam bir himayeye mazhar olduktan başka şeker gümrük resminin maa dâra alınmasından dolayı bu resim kilo başına 27,5 değil belki 30 kuruşa gelmektedir. Filhakika 50 kiloluk bir sandık şeke-
rin resmi 13,75 liradır. Bu miktar içinde takriben 7,5 kilosu sandık darasıdır. Binaenaleyh haki-
katte 13,75 lira resmi 42,5 kilo şeker ödemekte ve bu suretle kilo başına, küsürattan sarfınazar edilir ise 32 kuruş isabet etmekte ve bu suretle dahilî şekerler bu yüzden de kilo başına 2 kuruş miktarında ikinci bir munzam himayeye mazhar bulunmaktadır. Yapılan dört ve iki kuruşluk zam, esasen gümrükteki karşılığa tekabül edebilecek bir miktardadır. Şu hesapların delâlet ettiği ma-
na, şekerin dahilî istihsal fiyatı ile satış fiyatları arasındaki farkın gittikçe fabrikalar lehine inkişaf et-
tiğidir.

Son senede istihsalâtı memleket ihtiyacını tatmin edecek miktara yükselten bu sanayiini, istih-
salât yükseldikçe maliyet fiyatlarında temin edeceği tenezzüller de düşünülür ve artık memlekete hariçten şeker ithalâtının hemen hemen durmuş olacağı da nazarı itibare alınırsa bu zammın istik-
sar edilecek bir hadde bulunmadığı ve atiyen dahi Hazinesinin bu membadan istifade etmesini müm-
kün kılabacak mütedil derecede olduğu kolaylıkla anlaşılır. Bu hususta daha sarîh bir fikir vermiş olmak için bir şeker fabrikasının bir kaç senelik blâncoları üzerinden yapılan tetkikatta muhtelif

kıyemi sabitenin 1926 senesine nazaran 1932 senesinde 3,4 misline yükseldiği.

Kıyemi sabite	926 senesi blâncosuna göre	1932 senesi blâncosuna göre	Tezayüt miktarı
Fabrika ve tesisat bedeli	1 708 585	3 944 022	2 235 437
Demirbaş eşya bedeli	124 378	254 153	129 775
Ambarlar mevcudu	165 395	2 475 104	2 309 709
Emlâk ve arazi	120 805	396 994	276 109
	2 119 243	7 070 273	4 951 030

Görülmüştür. Bunlardan fabrika ve tesisat bedelinden 1 227 416 lirasının da itfa edilmiş olduğu nazarı dikkate alınır ise sekiz sene zarfında kıyemi sabite miktarında 6 178 446 lira yani umum yekûna nazaran üç misli bir tezayüt vaki olduğu anlaşılır.

Müessesenin borçlarıyla alacaklarını karşılamak suretile tevzi ettiği kâr miktarı 1927 senesinde 272 449 lira, 1929 senesinde 291 696 lira, 1931 senesinde 320 549 lira, 1932 senesinde 379 954 liradır. Müessesenin bu seneler zarfında ayırdığı ihtiyat akçeleri de 1929 senesinde 27 444, 1931 senesinde 69 353, 1932 senesinde 358 709 liraya baliğ olmuştur.

Görülüyor ki, müessese tesisatını sekiz sene zarfında iki misline iblâğ ettiği her sene vasatî 300 000 lira raddesinde kâr tevzi etmiş ve buna yakın miktarda ihtiyat sermayesi teşkil eylemiştir.

Zammın muhik ve mutedil olduğunu göstermek için en faideli bir nokta da şekerin maliyet ve satış fiyatlarını tetkik etmek olacağı aşîkârdır. Şekerin maliyeti şu anasırdan terekkep etmektedir:

- % 67,23 Pancar bedeli ve masrafları
- % 10 İşletme malzemesi yerli
- % 7,99 İşçilik
- % 5,18 Müteferrik masraflar
- % 7,61 İşletme malzemesi (ecnebi)
- % 1,99 İşçilik (ecnebi)

100,00

Bu anasırı tahlil edelim:

1927 senesinde pancarın fabrikaya maliyet fiati, kilo başına (2,45) kuruş iken 1932 senesinde kilo başına (1,85) kuruşa düşmüştür. Vasatî sekiz kilo pancardan bir kilo şeker alındığına göre 1927 senesinde bir kilo şeker için, müessese (19,27) kuruş pancar bedeli verirken 1932 senesinde aynı miktar için (14,80) kuruş vermektedir ki aradaki fark müessese lehine (4,47) kuruşa baliğdir.

Mamûl şeker maliyeti içinde yerli işletme malzemesi ile aemele ücretlerinde de 1927 senesine nazaran bu gün şayanı dikkat bir derecede tenakus olduğundan (4,47) nisbetindeki farkın en müsait bir hesapla kilo başına (5) kuruş tutabileceği neticesine varmak doğru olur. Bu itibarla şekerin kilo başına maliyet fiati 1927 senesine nazaran 5 kuruş azalmış bulunduğundan mevcut 8 kuruş resmin 4 kuruş zam ile 12 kuruşa çıkarılması lüzumlu ve adilâne olur.

Arzolunan mülâhaza ve sebepler, dahilî şeker istihlâk resminin en az dört kuruş bir zamma tâbi olmasını mümkün kıldığı cihetle bu esaslar dahilinde kanun lâyihası ve esbabı mucibesi tanzim kılınmıştır.

İktisat encümeni mazbatası

T. B. M. M.

İktisat encümeni

Karar No. 15

Esas No. 1/892

7 - IV - 1934

Yüksek Reisliğe

Şekerden alınmakta olan 8 kuruş istihlâk resminin 12 kuruşa çıkarılması zmnında 1718 sayılı dahilî istihlâk vergisi kanununa zeyl olmak üzere hazırlanıp İera Vekilleri Heyetinin 5 - III - 1934 içtimamında kabul ve Yüksek Meclise arzedilen kanun lâyihası encümenimize havale buyurulmakla Maliye vekili Fuat Beyin huzur ile tetkik ve müzakere olundu.

Lâyihanın esbabı mucibesinde de izah edildiği veğile şeker sanayii dahilinde imale başladığı 1927 senesinden bu güne kadar yüksek terakki ve inkişaf eseri göstermiştir. Şeker sanayiinin dahilinde memleket ihtiyacını tamamen temine matuf olan bu terakki ve inkişafı her ne kadar gümrük resmî cephesinden her sene bütçe muvazenesinde büyük bir açığa meydan vermiş ise de iktisadî cepheden memleket dahilinde - bilhassa fabrikaların bulunduğu muhitlerde - köylü halk üzerinde büyük bir refah ve terakki âmili olmuştur.

İlk tesis senelerine nazaran bu gün ekim sahalarında pancar ziraatının her sene geçirdiği tekâmül istihalesi ve bununla mütenasîben fabrika imalâtında gösterilen yüksek dikkat ve ihtimam neticesi bir taraftan pancarın evsafı ıslah ve randımanı arttırıldığı gibi diğer taraftan imal masarifi de indirilmeğe başlamıştır.

Bu lâyiha ile arttırılmak istenen dahilî istihlâk resminin memleketin iktisadî vaziyeti itibarile satış fiyatları üzerinde tesir yapıp yapmayacağı noktasına gelince: Fabrikaların senelerden

beri geçirdiği terakki ve inkişaf dolayısıyla bu farkın fabrikaların satış fiyatlarını hemen bu nisbete yakın bir derece de indirilmek suretile halk üzerinde müessir olmayacağı neticesine vâsıl olunmuş ve bu noktai nazara göre encümenimiz lâyihanın kabulünü muvafık bulmuştur.

Müzakere esnasında şeker ile büyük bir alâkası olan glüköz üzerinde de encümenimiz tevakkuf etmiş ve bu gün hemen tamamiyle dahilinde istihsal edilen bu maddenin şeker istihlâki üzerinde menfi tesir yaptığı neticesine vâsıl olmuştur. Binaenaleyh iktisadî tesirinden sarfınazar sıhhi noktai nazardan dahi sarf ve istihlâki kontrol edilmeği icap eden glüközün Hükümet tarafından tetkik edilmesi ve alınacak neticeye göre istihlâk resminin bu maddeye dahi teşmili muvafık olacağı kanaatine vâsıl olmuştur.

Lâyihanın maddeleri aynen kabul edilmiş olmakla havalesi mucibince ait oldukları encümenlere tevdi edilmek üzere Yüksek Reisliğe takdim olunur.

İktisat En. Reisi	M. M.	Kâtip
Edirne	Ş. Karahisar	
Şakir	İsmail	
Aza	Aza	Aza
Bursa	Bursa	İstanbul
R. Ferit	Rüştü	M. Yaşar
Aza	Aza	Aza
İzmir	İstanbul	Bolu
M. Sadettin	Alâettin	Şükrü

Maliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Maliye encümeni
Karar No. 23
Esas No. 1/892

10 - IV - 1934.

Yüksek Reisliğe

Dahilî istihlâk vergisi hakkındaki kanunun birinci maddesinin değiştirilmesi hakkında Başvekâletin 1 mart 1934 tarih ve 6/571 numaralı tezkeresiyle Meclise verilip encümenimize havale olunan kanun lâyihasile esbabı mucibesi ve İktisat encümeninin bu hususa dair mazbatası Maliye vekili Fuat ve İktisat vekili Celâl Beyefendiler hazır oldukları halde tetkik ve müzakere edildi:

Bu hususta dermeyan olunan esbabı mucibe encümenimizce varit görülerek lâyiha esas itibarile kabul edilmiştir. Ancak lâyihanın ikinci fıkrasına İktisat ve Maliye vekili Beylerin verdikleri izahattan hâsıl olan maksat ve gayeye göre vuzuh verilmek istenilmiş ve icabında ka-

nun tedvinine lüzum kalmadan resmin arttırılması için bir fıkra ilâve edilmiştir.

Havalesi mucibince Bütçe encümenine tevdi olunmak üzere Yüksek Reisliğe takdimine karar verildi.

Maliye En. Rs.	M. M.	Kâ.
Gümüşane H. Fehmi	Isparta Kemal Turan	Aydm Adnan
Aza İzmir Kâmil	Aza Balıkesir Pertev	Aza İstanbul Hamdi M.
Aza İçel Emin	Aza Diyarbakır Zülfü	Aza Urfa Behçet

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
M. No. 72
Esas No. 1/892

15 - IV - 1934.

Yüksek Reisliğe

1718 sayılı dahilî istihlâk vergisi hakkındaki kanuna zeylen Maliye vekilliğince hazırlanıp Başvekâletin 1 mart 1934 tarih ve 6/571 numaralı tezkeresiyle Yüksek Meclise gönderilen ve İktisat ve Maliye encümenleri mazbatalarile birlikte encümenimize tevdi buyurulan kanun lâyihası İktisat vekili Mahmut Celâl ve Maliye vekâleti müsteşarı Faik Beyler hazır oldukları halde encümenimizce de tetkik ve mütalea olundu. Şeker fabrikalarının kâfi istihsal kabiliyetiyle dahilde teessüs etmesi bu maddenin hariçten ithali zaruretini bertaraf etmiştir. Ancak hariçten ithal bulunduğu müddetçe bilhassa dahilde teessüs etmiş ve edecek olan fabrikaların himayesi maksadile almaktadır. Varidatı arasında yer tutamayacağı tabiidir. Varidatın bu suretle ek-

silmesi fabrikaların teessüs itibarile iktisadî bakımdan memlekete gerek ziraî sahada, gerek ticarî sahada temin ettikleri faydalarla bîhakkın karşılaştırılmış olur. Diğer taraftan da şekerin dahilî istihsalı üzerinden alınmakta olan istihlâk resminin arttırılması da zarurî görünür. Ancak bu arttırmanın nisbeti bir taraftan teessüs eden fabrikanın yaşama ve inkişafına mâni olmamak ve diğer taraftan da fiyatın arttırılması suretile müstehlik üzerine rücu etmemek icap eder. Bu hususların katî surette halli memleketimizde yetişen şekerin maliyet fiyatının en gerçek ve doğru bir surette bilinmesine bağlıdır. Halbuki İktisat vekâleti elindeki anasır ile bu hususu temin edemeyeceğini kestirerek ecebi bir mütehasıs getirtmiş ve meseleyi onun yapacağı tetkiklerin mevzuu arasına koymuştur. Ancak Hükûmetin

esbabı mucibesinde beyan edildiği ve hile şekerin kilo başına maliyet fiatı 1927 senesine nazaran beş kuruş azalmış bulunduğundan mevcut sekiz kuruş resmin dört kuruş zammile on iki kuruşa çıkarılması istiksar edilecek bir hadde bulunmayıp atiyen dahi Hazinenin bu membadan istifade etmesini mümkün kılacak mutedil, lüzumlu ve âdilânedir. İktisat Vekili Beyefendi de mütehasssınım raporunu almadan katî maliyet fiatı üzerine vaktinden evvel bir hüküm vermediği iltizam etmemekle beraber çok galip ihtimale göre yapılan yeni zammın Hazineye fabrikatörlerin kârlarından ayrılarak verilip müstehlik üzere

rine tesir ettirilmeyeceğini beyan etmiştir. Şu mülahazalara binaen lâyihanın heyeti umumiyesi muvafık görülerek Maliye encümeninin tadili ve hile kabul edilmiştir.

Umumî heyetin tasvibine arzedilmek üzere Yüksek Reisliğe takdim olundu.

Reis	Reis V.	M. M.	Kâ.
Burdur	Isparta	Bayazıt	Tokat
M. Şeref	Mükerrem	İhsan	Süreyya
Bursa	Çorum	İstanbul	Giresun
Dr. Galip	Mustafa	Sadettin	Kâzım
Konya	Kayseri	Kırklareli	Sıvas
A. Muzaffer	A. Hilmi	Şevket	M. Remzi

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

1718 numaralı dahilî istihlâk vergisi kanununa müzeyyel kanun lâyihası

MADDE 1 — 1718 numaralı dahilî istihlâk vergisi kanununun birinci maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Dahildeki fabrikalarda istihsal edilecek şekerin beher kilosundan 12 kuruş istihlâk vergisi alınır.

Henüz bir istihsal devresini ikmal ile senelik blâncosunu tanzim etmemiş olan fabrikalar mamulâtı için bu resim on kuruş olarak alınır.

Yukarıki fıkralarda yazılı şeker tabiri küp, kare ve toz halinde bilcümle şekerlere şamil-dir.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye vekili memurdur.

28 - II - 1934

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
İsmet	Ş. Saracoğlu	Zekâi
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
Ş. Kaya	Dr. T. Rüştü	Fuat
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Hikmet	Ali	M. Celâl
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. Refik	Ali Rana	Muhlis

MALİYE ENCÜMENİNİN TADİLİ

1718 numaralı dahilî istihlâk vergisi kanununa Müzeyyel kanun lâyihası

MADDE 1 — 1718 numaralı dahilî istihlâk vergisi kanununun birinci maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Dahildeki fabrikalarda istihsal edilecek şeker kilosundan 12 kuruş istihlâk vergisi alınır.

Bu kanunun neşri tarihinde faaliyetleri henüz bir istihsal senesini tamamlamamış olan fabrikalar mamulâtı için bu resim 10 kuruş olarak alınır.

Ancak İcra Vekilleri Heyeti 1935 ve müteakip senelerde bu mahiyetteki fabrikalar mamulâtına ait resmi birinci fıkradaki miktara çıkarmağa salâhiyetlidir.

Yukarıki fıkralarda yazılı şeker tâbiri küp, kare ve toz halinde bilcümle şekerlere şamil-dir.

MADDE 2 — Hükümetin teklifi aynen.

MADDE 3 — Hükümetin teklifi aynen.

